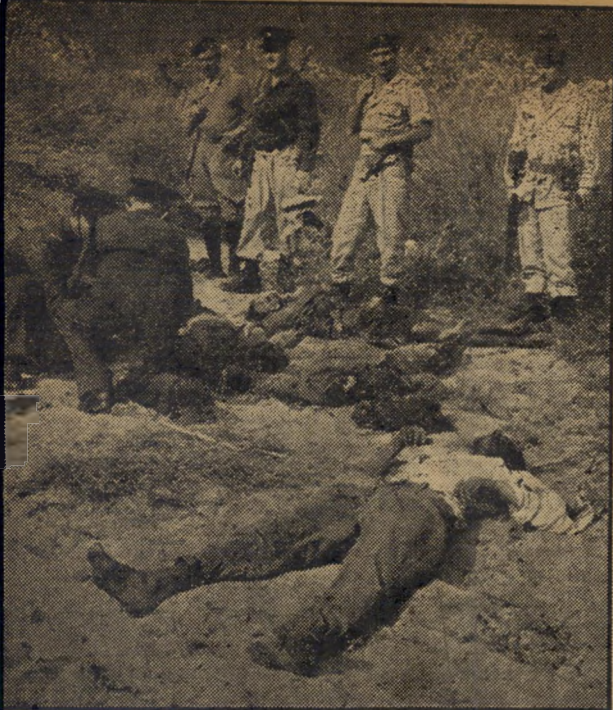

מי ללא?

ות, **מרדכי מאכסמיוליאן שטטנר**, והאנשים שסימיו לו את התנוונותה של שיכבת השלטון — **יצחק רפאלי**, **עמוס בן-גוריון** וחבריהם. כי השחיתות לא היתה תופעה בפני עצמה. היא היתה רק סימפטום אחד של המחלה המדינית היסודית של המדינה. שום מלחמה לא יכלה להיות יעילה אם לא באה לרפא את מחלת היסוד, לתת חשובה לבעיה הראשית של הקיום הלאומי.

★ ★ ★

ווילות וקאדילאקים

ניני הכלכלה של ישראל היו נתונים במבוי סתום. סמלם העליון היה שרה-אוצר **לוי אשכול**, שהתפרסם יותר הודות לדירה המפוארת שלו מאשר הודות להצלחתו לפתור את הבעיות. במשך זמן קצר סער החיכוך מסביב לדרישה להקפיא את שכר העובדים ואת תוספת היוקר. פרצו שביתות ראשונות.

אולם כל אלה היו ענייניהבל, וכל מי שהתיחס אליהם ברצינות יתרה אך הפך את עצמו למגוחך. הבעיה הכלכלית היסודית של המדינה היא פוליטית. היא נובעת מעצם היות המדינה מנותקת מאוצרות-הנפט של המרחב, משוקי הוויר-קטים לתוצרת ישראלית. היא נובעת גם מן הצורך להקדיש את מיטב אמצעייה הדלים של המדינה לרכישת נשק יקר.

אורן חוזר

לא יתכן שום ריפוי אמיתי למחלת הפער הנורא בין היבוא והייצוא, ליוקר המחיה, לירידת ערך המטבע, כל עוד תישאר ישראל ראש-גשר מנותק במרחב עוין. עד אשר ישתנה מצב זה, תהיה ישראל תלויה בקיצבת המענקים, השילומים והמגביות.

פתרון-הביניים היחיד הוא להדק את החגורה, לעבוד כפליים, לבזבז פחות, לצמצם כל הוצאה עד למינימום ההכרחי. לו נמצא המנהיג שהיה מחנך את העם לקראת קרבן זה וצועד בראש בדוגמתו האישית, יתכן והיה יכול להיות איש-השנה. אולם בישראל של תש"ז, בין ווילות-השרד והקאדילאקים שניתנו במתנה, לא נמצא איש כזה. קיומה הכלכלי העיקרי של ישראל היה על השילומים — תגמורת הכספית לדם היהודים הטבחיים, אשר ממשלת גרמניה המערבית הוסיפה לשלם בנאמנות מפליאה, גם אחרי שחולה להפיק מכך כל תועלת פוליטית שהיא. האיש שהשיג שילומים אלה, עמד גם השנה במשך כמה ימים במרכז החדשות. בקונגרס הציוני האחרון נבחר **נחום גולדמן** לנשיא ההסתדרות הציונית, כיוורשם של הרצל חיצמן.

אולם גולדמן לא היה איש השנה. הקונגרס הציוני, שנקרא כדי להזעיק את יהדות העולם לעזרת ישראל במאבקה מפני הסכנה המצרית, שכח את יעודו כללי, שקע בבובן סמך של קנוניות מפלגתיות חיכוחים על חלוקת השלל. גולדמן לא התרומם מעל למחזה מביש זה, לא ניסה אפילו לנגוע בבעית-היסוד של המדינה. הוא היה רחוק מלהיות איש-השנה.

★ ★ ★

החיה הקרבי

האיש שבא השנה במגע הקרוב ביותר עם הבעיה הערבית היה החייל הקרבי העברי. לא רק במיבצעים הגדולים, שהיו מעשי-מופת של היכנון כדוק, הקרבה אישית וכושר קרבי, בלטה עליונותו של החייל העברי, אלא גם בעשרות ומאות פעולות קטנות, בלתי ידועות לציבור. מבחינה מוסרית מגיע תואר איש-השנה לחייל הקרבי אולם ההגיון הפוליטי אינו מאפשר הענקתו זו. כי החייל העברי לא הופעל השנה מתוך גישה ברורה כל שהיא. שום אדם בישראל לא למד עדיין לחשוב במשגים של איסטרטגיה-רבתי. מעשי-התגמול, שריד מיושן של ימים עברו, לא פתרו שום בעיה מדינית יסודית. גם לא היה הגיון פוליטי לפשיטות-לילה שהשיארו את המוצבים הכבושים בידי היריב. וזאתו של החייל העברי לתואר איש השנה — נשללה.

שאלת היחסים בין העם העברי החדש לבין העולם הערבי נולדה כאשר דרכה רגלו של החלוץ הראשון של העליה הראשונה על אדמת הארץ. מאז היתה קיימת תמיד ברקע המאורעות. אולם השנה חדרה למרכז הבמה. היא היתה השאלה האחת והיחידה שעמדה בפני האדם הישראלי. כל שאר השאלות נבעו ממנה, היו כרוכות בה ומותנות בה.

עוד בראשית השנה זועזעה המדינה על-ידי עיסקת-הנשק המצרית-סובייטית, שאיימה לתת לצבא המצרי יתרון צבאי כביר על צה"ל. תגובתו הספונטאנית של האיש הפשוט היתה קרן-המגן, גל התנדבות נדיר ביופיו. תוך זמן קצר יצא החייל העברי לפשיטה על כונתילה, על מוצבי אל-סכחה מול ניצנה, ועל משלטי הסורים החולשים על הכנרת. עיסקת-הנשק ופשיטות צה"ל זיעזעו את העולם יותר מכל מאורע אחר מאז דיאן-ביאן-פו. חידרת הסובייטים למרחב שינתה את פני המפה הפוליטית. מזכיר האו"ם הוועק למרחב. ערב בואו אירעה הפגזת רצועת-עזה וההתקפה הגדולה הראשונה של הפידאיון, שהביאה את אימת המלחמה-הזעירה כמעט לכל בית בישראל.

השנה, שהחלה עם עיסקת-הנשק, נסתיימה עם משבר-הסואץ — פעולתו הנועזת של השליט המצרי, שהעז להת-גריות, לבדו כמעט, בעולם כולו. בימים האחרונים של תש"ז היה כבר ברור כי המצרי ניצח — וכי הפך לדמות ביני-לאומית ממדרגה ראשונה.

יתור חשוב אף מן המאורעות שאירעו, היו המאורעות שלא אירעו. מעטים במדינה ידעו זאת, וגם מעטים אלה שתקו. אולם שלוש פעמים במשך השנה עמדה המלחמה הישראלית-המצרית הגדולה לפרוץ תוך כמה שעות. בשעה שהאורח הישראלי ישן שנת ישנים במיטתו, היה הרחש הקל ביותר מספיק כדי לזרוק אלפי צעירים לחוף מערכת דמים חדשה, שהיתה מעמידה בצל את מלחמת תש"ח. אם למרות הכל לא ניתן האות ברגע האחרון, הרי נבע הדבר מאופיים של מנהיגי שתי המדינות.

★ ★ ★

שוטרים וגנבים

לוח פשוט זה של המאורעות מספק את קנה-המידה לבחינת המעשים, היכולים לזכות את בעליהם בתואר איש-השנה. כל מעשה שהיה בו כדי להשיב על שאלת היסוד של יחסי ישראל-ערב היה חשוב. כל מעשה אחר, יהיה כאשר יהיה, היה בלתי-חשוב.

בחניה זו מורידה אוטומטית מעל רשימת-המועמדים את האיש שגרם לייזעה המשמחת ביותר של השנה. **מרדכי אורן** שוחרר מכלא פראג. הוור לחיק משפחתו במשק מועד. אולם שיחורורו לא סימל מיפנה ביתסה של ברית-המעצות לישראל או לארצות-ערב, וממילא לא נגע לבעית-היסוד של השנה.

הוא הדין לגבר האיש שהנחיל לישראל יותר כבוד מכל אדם יהודי אחר, עורר גאווה יהודית בלב מאות אלפי יהודים במוסקבה, קיבו וריגה: שוער הכדורגל **יעקב חודורוב**. אותה בחינה פוסלת גם את אותם האנשים שגרמו השנה לסטנציות כה רבות — האיש שסימל את המלחמה בשחי-

למען קרן המגן

ציד הפידאיון

אמנם, חייל אחד התקרב השנה מאד לראש רשימת המועמדים. רבי-אלוף **משה דיין**, אחת הדמויות הבולטות ביותר בזירה הלאומית, השפיע על מהלך המאורעות הרבה יותר מאשר רוב אורחי המדינה אף מעלים על דעתם. כמה פעמים היתה השפעתו ישירה ומוחצת.

אם בכל זאת לא הפך מהלך העניינים את משה דיין לאיש-השנה, הרי לא היה האשם בו, אלא בתנאים בהם פעל.

★ ★ ★

בגדי היריב

היו כמה ימים בהם נדמה היה לרבים כי **דויד בן-גוריון** יזכה ללא כל תחרות לתואר. האיש שהפך השנה שוב לראש ממשלת ישראל, הציע פתרון תקיף וקרי-צוני לבעית היחסים עם ארצות-ערב. אולם הוא נשאר במיעוט בממשלתו. השקפתו התנפצה על קיר-ההתנגדות של הרוב בממשלתו, בהנהגת משה שרת.

השובתו של בן-גוריון היתה סילוקו של שרת בצורה גסה וחוחכת. בה ניתנה לו ההודמנות החד-פעמית להוכיח כי לעומת חוסר-הפתרון שציין את תקופת-שרת, יש לו פתרון ברור. אולם בן-גוריון לא עמד במבחן זה, דבר שהטיל בספק גם את קיצוניותו והיחידה של הקודמת, בימים שהיה ברור לו שדעתו לא תתקבל ממילא.

ברגע שהצליח סוף-סוף לסלק את יריבו, לבש בן-גוריון את בגדי היריב. נציגתו האישית במשרד-החוץ, **גולדה מאיר**, חזרה בדיוק נמרץ על מעשי שרת, קודמתו.

משבר תעלת-הסואץ היתה הבחינה הסופית. ישראל הגיבה עליו במחלל מוחלט. היא לא עשתה ולא יכלה לעשות דבר. כי לא יתכן מעשה במקום שאין הלכה. והלכה לא היתה קיימת — לשום מנהיג ישראלי בעמדה בעלת-השפעה לא היה שום פתרון לשאלה האחת והיחידה של הקיום הלאומי — כיצד תגיב ישראל על המהפכה הלאומית הערבית שסערה מסביבה שהעמידה בספק את מקומה של ישראל בהיסטוריה. מחוסר תשובה ברורה לכאן או לכאן, למלחמה או לשלום, נידונה המדינה לפאסיביות מוחלטת, צופה חסרת-ישע בהצגת מחזה שדן בגורלה.

★ ★ ★

עצות מלמטה

אתו שממוזן רוחני שרר גם בצמרת המפלגות שמהיץ למפא"י. רק מנהיגה של אחת מהן, **מנחם בגין**, השתדל לתת תשובה ברורה על בעיה ברורה. אולם כדובר של מפלגת-מעוט, מנותקת ממרכזי-השפעה וממרכזת-הבטחון, לא היתה לו כל אפשרות להשפיע על מהלך-הדברים, להעביר את דעותיו במבחן המעשה. דעתו לא נת-קבלה על-ידי הרוב, למרות עליות מפלגתו.

בצורה מסוייגת יותר השתדלו דוברי מפלגת אחדות-העבודה, כמו **ישראל גלילי**, לתת תשובה דומה. בניגוד לבגין, יכלו חבריו של גלילי, שישבו בממשלה, להשפיע הרבה יותר. בכל זאת לא ניכר משקלם כמעט בכלל בשטח זה, אולי מפני שגם הם לא היו מסוגלים להחליט כלל. הדעה ההפוכה, פתרון השלום, לא באה לידי גילוי במע-רכת המפלגות בשום צורה ברורה ומעשית, מלבד בקצה הקומוניסטי, שהשפעתו על המדינה אפסית.

★ ★ ★

אנשים מעופפים

כך נשארה ישראל בלי מועמד משלה לאיש השנה. אפשר היה לחפש מועמדים מעבר לימים. אחד מהם היה מזכיר או"ם **דאג האמרסקוולד** (או האמסילד) שביקר השנה פעמיים במרחב. אין ספק שהתערבותו הישירה עזרה להציל את חייהם של כמה אנשים, שזכו הודות לו לראות בכניסת שנת תש"ז. אולם מלבד ריכוך זמני של המתחות על הגבול, לא השפיע האמרסקוולד על גורל המדינה. הרבה יותר השפיע מדינאי מעופף אחר, שר סובייטי בשם **דמיטרי שפילוב**, האיש שיוזם את עיסקת-הנשק המצרית. ואילי גם עזר בתכנון הלאמת הסואץ. בלי ספק השפיע הוא על גורל ישראל יותר מכל מדינאי ישראלי. אולם גם שפילוב המוכשר והוריו רק הצליח לנצל לטובת מולדתו כוחות קיימים במרחב. התואר של איש השנה הגיע לאיש שסימל כוחות אלה, ושפעל יותר מכל אדם אחר כדי לגבשם.